



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Speculu[m] officii misse expositorium**

**Johannes <de Lambsheim>**

**Heidelberg, 1495.06.29**

Sexta pars misse dicitur Gratiaru[m] actio.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-30862**

Vel ad purgationē peccati originalis ve  
nialis et mortalis.

### Secunda pars missae dicitur Gratiarū actio.

**H**ec est ps sexta pncipalis et  
ultima ipsius missae quae dicitur Gratiarū  
actio et est finalis missae cō  
clusio. Et dividitur in tres clau  
sulas. Nam primo ponit populi exultationē  
quā reperitur cōlo: añ qñdā dicta. Secūdo  
soluit gratiarū actōes i cōplenda. Ter  
cio subiungit finale missae cōclusionē. ibi.  
Ite missa est. vel bñdicam. Circa pri  
mū est notandū q post sumptionē sacri  
et digitoz abluōne sequit̄ cantus cū qdā  
subilo leticie q dicitur cōlo vel añ. et cantat̄ in  
signū leticie et spūalis gaudij p sumptōe  
tati sacrificij. Dicit̄ aut̄ cōlo in signū q  
cōlo facta est. vel vt in pñti cōicem⁹ san  
ctis in grā: et in futuro in glā. Itē in si  
gnū q populus olim oī die cōicabat et po  
stea dicebāt añ. p gratiarū actōe. in signū  
hui⁹ hodie dat̄ pax. Item p illo q postea  
statutū fuit tñ dñicis dieb⁹ cōicare. nūc  
dat̄ panis bñdictus vel sal. Mystice cō  
muniō dicitur gaudij aploz de xp̄i resurre  
ctione. Añ ideo dicitur cōlo vt p eā cōmuni  
cemus deo et sanctis.

### De complenda

**C**ōmuniōe dicta sacerdos letus ad po  
pulū severtit et ipm salutās dicit. Dñs  
vobiscū. sup. maneat in eternū in visceri  
bus vris infusus. Postea redit ad dex  
trū cornu altaris et elevatis manib⁹ po  
pulū ad orationē puocat dicens Orem⁹.  
et ponit numerū collectarū sicut in pnci  
pio missae. ad significandū q ita nobis est  
necessaria subsequēs grā sicut pcedens.

**C**ōplenda agit gratiarū actōes p pcep  
to bñficio cōionis. In ipsa em̄ petit cō  
munionis pfectionē q duplex est. Bre et  
gle. vna est i via alia in patria. Dicit̄ cō  
plenda qz p ipsam cōplet̄ missa. Legit̄ in

dextra parte altaris in signū q iudet̄ in fi  
ne ad xpm cōvertent̄. Finit̄ eā in medio  
altaris in q xps signat̄. qz in xpo vniunt̄  
iudei et gētes. Missa inchoat̄ et finit̄  
in dextro cornu. qz p dextrā leta. per sinis  
tram designant̄ tristitia. Nam s̄m Inno.  
pncipiū missae gaudij natiuitatis ostē  
dit. In medio transit ad leuā. vbi tristitiā  
passionis insinuat. Sed in fine iterū res  
dit ad dextrā. vbi gaudij resurrectionis  
et ascensionis annūciat. Mystice cōplen  
da ip̄i ascensionē fecit. q etia extēsis dicitur ma  
nibus: qz ip̄s extēsis manib⁹ ascendit in ce  
lū. Populū iterū salutat dicens. Dñs vo  
biscū. oprās vt a tēplo recedēs ad dño nō  
recedat. Vel sic. dñs vobiscū. i. tota tri  
nitas sit vobiscū. p̄ potētia. fili⁹ sapia.  
spū sanctus amore. Dñs est nomē cōe:  
toti trinitati vniens. Iesus est nomen  
psonale. Quinqs salutādo poplū. puer  
tit̄ se ad poplū in signū q ip̄s quinqs  
in die pasce suis apparuit.

### De ite missa est

**H**ic sequit̄ tertiā clausulā vltie par  
tis missae quae dicitur missae cōclusio. Et p̄tinet l  
seria. Primū est populi licētiatio. ibi. Ite  
missa est. Secūdū ē eiusdē populi cū cruce  
bñdictio. Tercū ē q. p̄. r̄ finalis sup  
plicatio. ibi. placeat tibi. Quantū ad  
p̄mū sciendū est q missa trib⁹ modis  
n̄itur. P̄mo p ite missa ē. qd dicit̄ qñ glā  
in excelsis deo carat̄. in festis qñ populus  
p̄ns est. tūc em̄ ipm licētiās dicit. Ite  
missa ē qsi diceret. Ite. i. redite ad p̄ria  
missa ē. i. oblata est hostia salutaris deo  
Vel sic. Ite ad p̄ria missa est p̄summa  
ta vel finita. Vel ite post xpm et sequim  
eū. qz hostia missa ē p vobis ad deū p̄rem  
placandū. Popul⁹ vo r̄idet. Deo grās.  
referim⁹ de missae pfectione. et p tati bñf  
cij pceptōe. Secūdo cōcludit̄ missa. per  
bñdicam⁹ dño. tūc em̄ poplū distincte  
nō alloquit̄ sed oēs ad grā actōes inu  
tat qz post oīa bona et data debem⁹ nos  
būiliare et grās agere et sp̄ in grā actōe

manere. Tercio finit missa defunctorum  
 p requiescant in pace. qz hoc eis cōpetit  
 vt a pena liberentur & eterne beatitudie de  
 sent. Rñdet amē. i. fiat. Et qz p totū offi  
 cium defunctoris requies optat. et vt finis  
 correspōdeat pncipio. p requiescat pcludi  
 ditur. **Q**uantū ad secundū nota qz in  
 fine missae pplo dat cū cruce bñdictio. id  
 vt populū iam licētiar sine spūali mūere  
 nō recedat. et ab infestatōibz malis pser  
 uetur. Hec bñdictio repñtat spūsancti  
 missione in discipulos. Et qz sicut spūs  
 sanctus in noie toti trinitatis mittit eo qz  
 opa scē trinitatis indiuisa sunt. Ita et  
 sacerdos istā benedictionē facit in noie  
 indiuidue trinitatis dicēs. Bñdicat & cu  
 stodiāt vos diuina maiestas p̄ et fili⁹ et  
 spūsanct⁹. Hec bñdictio p verbū oris  
 et signū crucis exprimit. qz missio sancti  
 spūs p sonū aeris et linguas igneas in  
 notuit. In hac bñdictōe finit missa. Fi  
 nis missae finit designat mūdi. in q̄ electi  
 dei libertatē habebūt & deū sp bñdicent.  
**T**ūc em̄ dicet bonis. veire bñdicti. ma  
 lis p̄. ite maledicti i ignē etnū. **Q**uā  
 tū ad terciū finale subiūgit supplicatōz  
 dicēs orationē. Placeat tibi scā trinit. in  
 qua orōne petit obsequiū acceptationē et  
 sui p̄piciationē. Nā in ipa orōe velut i cō  
 pendio p̄ores colligit petitōes. et hūiliter  
 petit. p se et alijs oibus. Hāc aut orōem  
 p̄s byter se inclinās in medio altaris iū  
 ctis manibz an̄ pecc⁹ suū dicit. vt finis  
 correspōdeat pncipio. qz sicut inclinando  
 a cōfiteor missam incepit. ita nūe incli  
 nādo eā terminat. Hāc orōe finita oscu  
 latur altare ostendēs se p hoc oibus p̄mis  
 sis deuote: toto mentis & corpis affectu  
 assentire. Quo scō recedit a p̄pectu po  
 puli: ingredit vestiarū. Et d̄ sc̄ hos hym  
 nos. Bñdicite oia opa. et Laudate. qz  
 deo p oibus bñficijs gr̄as agere debem⁹  
 Et sicut a lau de incepim⁹: in laude etiā  
 terminem⁹. vt in eter nū laudem⁹ eū q̄ vi  
 uet et regnat in seculis seculoz. Amē.

**Speculū missae finit feliciter.**

**Epilogus missae et ipsius  
 recapitulatio.**

**I**ntroitus missae repñtat bonis opibz  
 inchoationē h̄yrcelison. misericōdie  
 dei inuocationē. Gloria in excelsis  
 feat gatiariū actionē. Collecta. deuotaz  
 orationē. p dñs vobiscū septies populū  
 salutat vt septiformē spūsancti gratiā ac  
 cipiat. dicēdo. Orem⁹ ad orationē & de  
 uotionē p̄lm̄ excitat. Ep̄la repñtat no  
 ui et veteris testamēti p̄dicationē Gradat  
 le. p̄nie opationē Tract⁹ salutarē lamē  
 rationē. Alleluia. spūritualē exultationē.  
 Euangelū feat pncipale xp̄i instructōz  
 Symbolū exprimit fidei p̄fessionē Offer  
 toriū designat offerentiū exultatōz. So  
 creta feat statū p̄ntis vite. Prefatio p̄o  
 feat statū celestis p̄rie. Sanct⁹. s. s. repñ  
 tat angeloz p̄ntiū exultatōz. Cānō p̄  
 ficat sacri p̄secrationē. et recollit p crucis  
 xp̄i passionē. Sacerdos dū hāc dicit clau  
 sulā. Te igit. petit oblatōis benedictōz.  
 In p̄mis postulat oim̄ fidelitū. p̄morōz  
 generaliter. Demēro etiā. Hic petit ad  
 liquoz p̄mōtionē specialiter. Lōicantes  
 exprimit in quoz offert sc̄toz p̄memorā  
 tionē. Hāc igit. petit finale p̄dicoz con  
 clusionē Quā oblationē hic petit p̄secra  
 tionis effectū. Qui p̄die pagit p̄secratōz  
 nis actū. Vñ et mēores. petit p̄secratōz  
 nis fructū Supra q̄ p̄picio. hic postulat  
 ipsius sacri a deo acceptationē. Suppl  
 ces. petit sacm̄ ab angelo deo p̄ntari. et  
 nobis diuine gr̄e infusionē. Vemento  
 etiā. petit defunctis gl̄e celestis collatiō  
 nē. Nobis quoqz. hic petit militātie eccl̄  
 esie cū triumphāti reuertiōnē. **P**ater  
 n̄. i. dñica orō petit p gr̄as dei fillatiōz.  
 et militātie eccl̄e p̄seruatōz. Panē n̄m  
 eū d̄e. petit sacri p̄ceptōz. Liba nos q̄s.  
 petit p̄cti exp̄iatōz. Pax dñi. postulat pa  
 cis adimpletōz. Agn⁹ dei. petit p gr̄am  
 dei a triplici malo liberatōz: et triplicis  
 gl̄e collatiōz. Orōes q̄ sequūt d̄sp̄c n̄s